

LANDSKAPS ARKEOLOGERNA

KULTURMILJÖVETARE OCH KUNSKAPSFÖRMEDLARE
I RIKSTÄCKANDE SAMVERKAN
www.landskapsarkeologerna.se

Juni 2008

Runstenar i Kronobergs län

Inom Kronobergs län finns 28 bevarade runstenar som står ute i fria naturen. Dessutom finns det nio runstenar eller runinskrifter inne i kyrkobyggnader. I Smålands museums och Dädesjö hembygdsförenings samlingar finns också ett runstensfragment samt två sländtrissor och en stenmejsel med runinskrifter. Bland länets runstenar finns det en del som är av riksintresse, t.ex. Replösa-stenen utanför Ljungby, stenen vid Rörebro i Nöttja och stenen i Nöbbele utanför Ingelstad, som har ett fantastiskt litterärt språk. Utav länets yngre runinskrifter har den märkliga Kung Rings sten på Bolmsö en särställning och den finns omnämnd redan år 1693.

Den berömda runstenen vid Rörebro i Nöttja socken, Sm 37.

Samtliga runstenar har rengjorts och vid behov lagats av stenkonservator. Därefter har nestorn inom svensk runforskning, Helmer Gustavson, gått igenom samtliga inskriptioner, vilket har inneburit att det har blivit en del justeringar i tolkningarna av runtexterna. I samband med detta har han också målat i samtliga texter. En del av inskriptionerna var så otydliga så att Helmer fick nattarbete och använda ficklampa och släpljus för att kunna tolka texten. Arbetet var mycket angeläget, därför att ingen språklig tolkning har gjorts sedan Ragnar Kinander gjorde sitt stora arbete under början av 1900-talet, och som resulterade i verket "Smålands runinskrifter, Kronobergs län", vilket kom ut 1935.

Samtliga runstenar och runinskrifter har fått nya informationstavlor under 2007 och 2008 med text på svenska, engelska och tyska. Samtidigt har de runstenar som står ute i terrängen fått en skylt med kringlan för sevärdhet, S:t Hanskorset, samt vägvisning fram till runstenen.

Runstenen vid Högnalövs kvarn i Uråsa socken, Sm 13, med ny informationstavla och skylt med kringlan för sevärighet, S:t Hanskorset.

[sbak]R : let : kerua : kuml : eftir : suni : sina : suen :		
<p>"Spak lät göra minnesmärket efter sina söner Sven och Röming."</p> <p>Runsten från 1000-talet e. Kr.</p> <p>Runstenen har ursprungligen stått ett stycke längre norrut, där landsvägen gick över Skyeån. Vikingatidens runstenar är kristna minnesstenar och Högnalövs-stenen restes för att hedra de döda sönerna, men också för att markera släktens betydelse i bygden. I inskriften används ordet kummel, "kuml", för att beteckna det runristade minnesmärket. Det är inte ovanligt i småländska inskrifter, till skillnad från Mälaramrådet, där ordet sten är den vanliga benämningen för runstenen.</p> <p>Tack vare en avbildning från 1600-talet vet vi att inskriften har börjat med mansnamnet Spak på det saknade stycket av stenen. Det var ett binamn och betydde 'klok, rättsinnig', och betydelsen 'foglig, beskedlig'.</p>	<p>"Spak had this memorial made in memory of his sons Sven and Röming".</p> <p>This runestone is dated circa A.D. 1000.</p> <p>The stone originally stood a bit farther to the north, where the highway crossed Skyån creek. Viking Age runestones are Christian memorial stones, and the Högnalöv stone was erected both to honour the dead sons and to mark the family's importance in the village. The inscription uses the word cairn, "kuml", to signify the carved memorial marker. This is not an unusual feature for inscriptions in Småland, in contrast to the Mälaren area, where runestones are usually called "stones."</p> <p>Thanks to a reproduction from the 1600s, we know that the inscription on the missing part of the stone began with the male name Spak. It was a nickname which meant "wise, right-minded"; the meaning</p>	<p>„Spak ließ ein Denkmal für seine Söhne Sven und Röming anfertigen.“</p> <p>Runenstein aus dem 10. Jhd.</p> <p>Der Runenstein stand ursprünglich ein wenig weiter nördlich, wo die Landstraße über den Skyeån führte. Die Runensteine der Wikingerzeit sind christliche Gedenksteine, und die Högnalövs-Steine wurden errichtet, um die toten Söhne zu ehren, aber auch, um die Bedeutung der Familie in der Gegend zu markieren. In der Inschrift wird das Wort kummel, "kuml", für das runengeritzte Denkmal verwendet. Dies ist keine ungewöhnliche Eigenschaft für Inschriften in Småland, im Gegensatz zum Mälaren-Gebiet, wo die Runensteine gewöhnlich als "Steine" bezeichnet werden.</p> <p>Dank einer Abbildung aus dem 17. Jhd. wissen wir, dass die Inschrift mit dem Namen Spak beginnt, ein Binamen, das "weise, rechtsinnig" bedeutete; die Bedeutung</p>

Utdrag ur den nya informationsskylten vid Högnalövs kvarn med text på svenska, engelska och tyska.

Den välkända runstenen vid Växjö domkyrka (som berättar om Tyke Viking) har som första runsten i landet försetts med en informationstavla där texten och runstensbilden också finns taktilt för gravt synskadade eller blinda personer. Vid invigningen av denna skylt, under ledning av länets landshövding Kristina Alsér, så var representanter också närvarande från Synskadades Riksförbund Kronoberg. Det var fascinerande att uppleva hur en icke seende person med lätthet läste blindskriftsinformationen på tavlan!

Runstenen utanför Växjö domkyrkas kor, Sm 10.

RUNSTENEN VID VÄXJÖ DOMKYRKA
 RUNSTENEN VID VÄXJÖ DOMKYRKA

Runstenen är från 1000-talet e. Kr. Den påträffades 1813 i östra korväggen i Växjö domkyrka. Stenen hade tidigare varit dold under väggens rappning. I Kronobergs län finns ett 30-tal bevarade runinskrifter.

Inskrift med latinska bokstäver:
 ... uki : reisti : stein : eftir : kunar : sun : kirims x kup | healbi sel hans | tyki x | uikikr

Översättning:
Tyke - Tyke Viking - reste stenen efter Gunnar, Grims son. Gud hjälpe hans själ.

Inskriften börjar vid rundjurets huvud. Runorna fram till "x" efter "kirims" är ristade i det band som följer stenens kanter. Själva bönen. Gud hjälpe hans själ. är ristad i det lodrätta bandet på stenens högra sida innanför kambandet och läses nedifrån och upp. Runorna "tyki" läses nedifrån i det lodrätta bandet ovanför rundjurets nos och "uikikr" nedifrån i bandet vänster om nosen. Dessa två ord förtydligar det namn som inleder inskriften. Förmodligen har flera män i Växjö burt namnet Tyke. För att skilja runstensens Tyke från övriga har ristaren lagt till ordet viking. Ordet viking talar också om att Tyke deltagit i vikingståg.

Runalfabetet
 De väikingatida runorna har följande utseende (motsvarande latinska bokstav står under respektive runa):
 f u t h o r k h n i a s i t b m i R

Den tredje runan i raden ser ut som bokstaven p med stapeln förlängd uppåt. Den använde man för att återge ett frikativt ljud, ungefär som th i den bestämda artikeln the i engelskan.

This runestone is dated circa A.D. 1000. It was discovered in 1813 in the eastern chapel wall of Växjö Cathedral. The stone had previously been hidden from view under the plastering. In Kronoberg County there are approximately 30 runic inscriptions.

In the Latin alphabet, the inscription reads:
 ... uki : reisti : stein : eftir : kunar : sun : kirims x kup | healbi sel hans | tyki x | uikikr

Translation:
Tyke - Tyke Viking erected this stone in memory of Gunnar, Grim's son. May God help his soul.

The inscription begins at the head of the serpent. The runes from the head up to the "x" after "kirims" are carved inside the circular band that runs along the edge of the stone. The actual prayer is carved inside the right-hand vertical rectangle inside the circular band, and is read from the bottom up. The runes for "tyki" are carved inside left-hand rectangle (above the serpent's head), and the "uikikr" runes are inside right-hand rectangle. Both sets are read from the bottom up, and are there to clarify the name "Tyke" found in the beginning of the inscription. Because there were probably several men named Tyke in Växjö at that time, it is likely that the carver added the word "Viking" to distinguish the Tyke commemorated on the runestone from the others. The word "Viking" also indicates that Tyke participated in the Viking Campaigns.

The runic alphabet
 Viking-Age runes have the following appearance (the corresponding letter of the Latin alphabet is under its respective rune):
 f u t h o r k h n i a s i t b m i R

The third rune looks like the Latin letter "p" with its shaft extended upwards. This rune was used to represent a fricative sound, similar to "th" in the English definite article "the."

LÄNSSTYRELSEN
 Riksantikvarieämbetet

Skylten vid Växjö domkyrka med text på svenska, engelska och blindskrift.

